

Öğretmen Olarak Lider

Devarim 5781

En büyük kişisel dönüşüm anlarından biriydi ve sadece Moşe'yi değil, liderlik kavramamızın ta kendisini bile değiştirmişti.

Bamidbar kitabının sonuna gelindiğinde, Moşe'nin bir lider olarak kariyerinin sonuna gelmiş gibi görünüyordu. Halefini, Yeoşua'yı atamıştı ve halkı Yarden'in ötesine geçirip Vaat Edilmiş Topraklara götüreceği olan kişi Moşe değil, Yeoşua olacaktı. Bu noktada Moşe, başarması gereken her şeyi başarmış gibi görünüyordu. Onun için artık verecek başka hiçbir savaş, gerçekleştirecek başka hiçbir mucize, halk uğruna edilecek başka hiçbir dua yoktu.

Ona büyüklük nişanını veren, Moşe'nin yaptığı bir sonraki şey olmuştur. Hayatının son ayı boyunca, Moşe, bir araya topladığı halkın huzurunda durmuş ve bizim Devarim (tam çeviriyle "sözler") kitabı olarak bildiğimiz bir dizi hitapta bulunmuştur. Bu hitaplarda, Moşe, halkın geçmişini tekrar gözden geçirmiş ve geleceklerini öngörmüştür. Onlara kanunlar vermiştir. Bazılarını daha önce vermişse de, şimdi onları farklı bir şekilde iletmiştir. Diğerleri ise yenidir; onları bildirmeyi, halkın ülkeye girişine yakın bir zamana kadar bekletmiştir. Kanun ve tarihe dair tüm bu ayrıntıları tek bir kapsayıcı vizyon halinde birbirine bağlayarak, halka, kendilerini bir *am kadoş*, kutsal bir halk olarak – hükümdarı ve yasamacısı Bizzat Tanrı olan tek halk olarak – görmelerini öğretmiştir.

Eğer Yahudilik ve Yahudi halkı hakkında hiçbir şey bilmeyen bir kişi sizden, hem Yahudilerin kim olduğunu hem de yaptıkları şeyleri neden yaptıklarını açıklayacak tek bir kitap isteseydi, en iyi cevap Devarim kitabı olurdu. Bir inanç sistemi ve bir yaşam

yolu olarak Yahudiliğin tüm kilit öğelerini bu denli kısa ve öz biçimde açıklayan ve dramatize eden başka hiçbir kitap yoktur.

Çok izlenmiş bir TED konuşmasında ve aynı isme sahip bir kitapta,¹ Simon Sinek, dönüştürücü liderlerin, “Neden sorusuyla başlayan” liderler olduğunu söyler. Daha şiirsel bir dille, Antoine de Saint-Exupery “Eğer bir gemi inşa etmek istiyorsan, insanları odun toplamak için gönderip, onlara görevler verme. Onun yerine *insanlara denizin sonsuz enginliğine özlem duymayı öğret*” demiştir.

Devarim kitabında okuduğumuz hitapları aracılığıyla, Moşe, halka onların Neden’ini vermiştir. Onlar Tanrı’nın halkıdır, üzerine sevgisini yerleştirmiş olduğu ulustur, kölelikten kurtardığı ve özgürlük anayasasını emirler şeklinde vermiş olduğu toplumdur. Yahudiler küçük bir halk olabilir, ama benzersizdir. Onlar, kendi içlerinde, kendilerinin ötesindeki bir şeye tanıklık eden halktır. Onlar, kaderi normal tarih kanunlarını alt üst edecek olan halktır. Diğer uluslar, demektedir Moşe, Yahudi halkının mucizevi doğasını tanıyacaklardır – ve gerçekten de, Blaise Pascal’dan Nikolai Berdyaev’e kadar ve daha birçok kişi de bunu yapmıştır.

Hayatının son ayı içinde Moşe, kurtarıcı ve mucizeci olmayı bırakmış ve bunun yerine *Moşe Rabenu*, “Öğretmenimiz Moşe” haline gelmiştir. Moşe, Yahudilerin sivrildikleri liderlik tipinin tarihteki ilk örneğiydi: öğretmen olarak lider.

Moşe en büyük başarılarından bazılarının ebediyen devam etmeyeceğini gayet iyi biliyordu. Kurtarmış olduğu halk bir gün tekrar sürgün ve zulme katlanmak durumunda kalacaktı. Ancak o zaman, mucizeler yapacak bir Moşe’leri olmayacaktı. Bu yüzden Moşe, onların dimağlarına bir vizyon, kalplerine bir ümit, eylemlerine bir disiplin ve ruhlarına asla solmayacak bir kuvvet dikmiştir. Liderler eğitmen oldukları zaman, hayatları değiştirirler.

“Kim Yahudi halkına liderlik etmeye uygundur?” başlıklı güçlü bir makalede, Rabi Joseph Soloveitchik, Yahudiliğin, birer liderlik tipi olarak krallığa ve öğretmenliğe yönelik tavrını birbiriyle kıyaslar.² Tora, kralların gücüne katı sınırlar getirmiştir. Bir kral çok fazla altın, eş veya at sahibi olmamalıdır. Bir krala “Kendisini kardeşlerinden üstün görmemesi, kanundan sağa veya sola sapmaması” emredilmiştir (Devarim 17:20).

Bir kral yalnızca halkın isteği üzerine atanacaktı. İbn Ezra’ya göre Tora bir kralın atanmasına *izin* vermiştir, ama bunu bir yükümlülük olarak öngörmemiştir. Abravanel bu kuralın, insani zaafa yönelik bir ödün olarak konduğu görüşündedir. Rabenu Bahya bir kralın varlığını bir ödül değil, bir ceza olarak değerlendirmiştir.³ Kısacası, Yahudilik monarşi hakkında – yani iktidar anlamındaki liderlik hakkında – en iyi ihtimalle ikircikli bir yaklaşım içindedir.

¹ Simon Sinek, *Start with Why: How Great Leaders Inspire Everyone to Take Action*, Portfolio, 2011. Konuşma şu adresten izlenebilir: <http://www.youtube.com/watch?v=qp0HIF3SfI4>

² Abraham R. Besdin, *Reflections of the Rav*, World Zionist Organisation, 1979, 127-139.

³ Devarim 17:15 açıklamalarında. Rabenu Bahya’nın görüşüne göre prensipte halkın, Tanrı’nın Kendisi hariç başka hiçbir krala ihtiyaç duymaması gerekirdi. Bu görüşünü desteklemek için Oşe’a’dan alıntı yapar: “Benim rızam olmadan krallar atadılar; Benim onayım olmadan başkanlar seçtiler” (8:4); ve “Öfkemle size bir kral verdim ve Gazabımla onu geri aldım” (13:11).

Diğer yandan, Yahudiliğin öğretmenlere olan takdir ve hürmeti neredeyse sınırsızdır. “Öğretmenine olan korkun, Göklere yönelik korku gibi olsun” der Talmud.⁴ Öğretmeninize yönelik saygı ve hürmetiniz ebeveyninize yönelik saygı ve hürmetinizden bile daha büyük olmalıdır, hükmüne varmıştır Rambam, çünkü ebeveyniniz sizi bu dünyaya getirir; öğretmenleriniz ise Gelecek Dünya’ya girmenizi sağlar.⁵

Bir kişi bizim üzerimizde iktidar sahibi olduğu zaman bizi küçültür; ama bir kişi bize öğrettiği zaman, gelişmemize yardımcı olur. Bu nedenledir ki, Yahudilik, insani vakarı şiddetle önemsemesinin bir sonucu olarak, eğitim odaklı liderliği, iktidar odaklı liderliğe tercih eder. Ve bu, hayatının sonunda Moşe’yle başlamıştır.

Baş Haham olarak yirmi iki yıl boyunca, Siyonist hareketin en büyük liderlerinden biri olan İsrail’in ilk Başbakanı David Ben-Gurion’un aşağıdaki sözlerini yanımda taşıdım. Kendisi her ne kadar laik bir Yahudi idiyse de, liderliğin bu boyutunu anlayacak kadar yetkin bir tarihçi ve Tanah akademisyeniydi ve şöyle demişti:

İster bir belediyede veya küçük bir dernekte mütevazı bir pozisyonunuz, isterse de ulusal hükümette yüksek bir mevkiniz olsun, ilkeler hep aynıdır: neyi başarmak istediğinizi biliyor olun, hedeflerinizden emin olun ve bu hedefleri sürekli aklınızda bulundurun. Önceliklerinizi belirlemelisiniz. Liderlik ettiğiniz kişileri eğitmeli ve daha geniş toplumu da eğitmelisiniz. İnsanlarınıza güven duymalısınız – birçok kez bu, onların kendilerine duyduklarından daha büyük bir güven olmalıdır, zira gerçek bir siyasi lider, insanın kapasitelerinin ölçüsünü içgüdüsel olarak bilir ve onu, kriz döneminde bunları sonuna kadar kullanmaya sevk eder. Ne zaman siyasi rakiplerinizle savaşacağınızı ve ne zaman bir şey yapmadan bekleyeceğinizi bilmelisiniz. Prensipler meselelerinde asla ödün vermemelisiniz. Zamanlama ögesi hakkında her zaman bilinçli olmalısınız ve bu, etrafınızda – eğer yerel bir liderseniz kendi bölgenizde, eğer ulusal bir liderseniz kendi ülkenizde ve dünyada – olup bitenler hakkında sürekli bir farkındalığı talep eder. Ve dünya asla bir an için bile durmadığından ve güç şablonu, öğelerini bir kaleydoskopun hareketi gibi değiştirdiğinden, seçilmiş politikaları daima, hedeflerinize ulaşıp ulaşılmadığı konusunda yeniden değerlendirmelisiniz. Siyasi bir lider, düşünmekle çok vakit geçirmelidir. Ve halkı eğitmek için ve onları yeniden eğitmek için de çok vakit geçirmelidir.⁶

Şair Shelley bir keresinde “şairler, dünyanın ikrar edilmemiş yasamacılarıdır” demişti.⁷ Bunun doğru mu, yanlış mı olduğunu bilmiyorum; ama şunu biliyorum: insanlara istediklerini vermekle onlara ne isteyeceklerini öğretmek arasında dünya kadar fark vardır.

⁴ Pesahim 108.

⁵ Mişne Tora, İlhot Talmud Tora 5:1.

⁶ Moshe Pearlman, *Ben Gurion Looks Back in Talks with Moshe Pearlman*, Weidenfeld and Nicolson, New York, 1965, 52. Bu alıntıyı, 1991-1996 yıllarında Baş Hahamlık Ofisi İcra Direktörü olan (şimdi Lord unvanına sahip olan) Jonathan Kestenbaum’a borçluyum.

⁷ Percy Bysshe Shelley, *A Defence of Poetry: An Essay* (ReadHowYouWant, 2006), 53.

Öğretmenler, istikbalin ikrar edilmemiş inşacılarıdır ve eğer bir lider kalıcı bir değişiklik yapmak istiyorsa, Moşe'nin izinden yürümeli ve bir eğitimci olmalıdır. İktidarı değil, kişisel tesiri; cebri kuvveti değil, manevi ve entelektüel otoriteyi kullanan "öğretmen olarak lider", Yahudiliğin insan ırkının ahlaki ufuklarına yapmış olduğu en büyük katkılardan biridir ve bu en açık şekliyle, Moşe'nin, hayatının son ayı boyunca bir sonraki nesli toplayıp onlara, insan ırkı yeryüzünde olduğu sürece hayatta kalacak ve ilham vermeye devam edecek kanun ve dersleri öğrettiği Devarim Kitabı'nda görülebilir.

1. Moşe'nin liderlik tarzı, Yanan Çalılık'ta durduğu günden, Devarim Kitabı'ndaki son günlerine kadar geçen yıllar içinde ne şekilde değişmiştir?
2. Acaba Yahudilikte, öğretmen olmak neden en yüksek onurdur? Bunun daha geniş toplumda yansıdığını düşünüyor musunuz?
3. Bir öğretmen, öğrencisine öğretmenlik etmeyi bıraktıktan çok daha uzun zaman sonra bile devam edecek bir etkiyi nasıl yaratabilir? Moşe bunu nasıl yapmıştır?